

Monumententocht Geesteren

Een volledig in 2008 herziene uitgave

Oorspronkelijk 12 en 13 september 1998

Afbeelding: Vooraanzicht van de hooisluur van erve Effink, ca. 1930.
De potloodtekening is gemaakt door Jan Jans.

Stichting Heemkunde Geesteren

Oorspronkelijk is deze beschrijving opgezet voor de Open Monumentendag van 12 september 1998.
Daar waar nodig is de beschrijving aangepast aan de situatie van voorjaar 2008.

Voor meer informatie over Geesteren zie:
www.stichtingheemkundegeesteren.nl

Open Monumentendag

Zaterdag 12 september 1998 is de twaalfde Open Monumentendag. De organisatie hiervan is op landelijk niveau in handen van de speciaal daarvoor opgerichte Stichting Open Monumentendag. Daarin werken verschillende organisaties uit de monumentenzorg en het toerisme samen. De eigenlijke organisatie van de lokale programma's van de circa 365 deelnemende gemeenten ligt in handen van plaatselijke comités. Die bestaan over het algemeen uit vertegenwoordigers van gemeenten, monumentenorganisaties, lokale VVV's, oudheidkundige verenigingen, bedrijfsleven en dergelijke. In de gemeente Tubbergen is de Monumentendag dit jaar (1998) georganiseerd door de Stichting Heemkunde Geesteren (SHG).

De SHG heeft een 15 kilometer lange fietstocht uitgezet langs 13 monumenten in Geesteren. Deze monumenten staan net als de route beschreven in dit boekje.

Bij deze wil de SHG een ieder bedanken die op de een of andere manier zijn of haar medewerking heeft verleend aan deze monumententocht.

Start route

1. **Start erve Effink, Huyerenweg 40/a**
2. **Dit is het eerste monument van de route.
U krijgt eerst informatie over de bouwstijl van de boerderijen in Twente.**

De Nedersaksische bouwstijl in Twente vindt zijn oorsprong in wat praktisch haalbaar, economisch noodzakelijk en esthetisch wenselijk was. De boerderijen werden gebouwd met de materialen die de wijde streek en het bedrijf leverden: het eikenhout en de bakstenen, de wilgentwijgen en het leem, het riet, de dakpannen met het stro.

Het slaan met de dorsvlegel bepaalde de hoogte van de gebintbalken, de ankerbalkconstructie werd ingevoerd om de rogge en haver op de slieten te kunnen bergen. Later werd dat vaak de hooizolder. Het middendeel van de boerderijen diende als dorsdeel (de delle) en het vee keek de winterdag tussen de stalpalen (reppels) door de delle op. Achter het vee werd de mest opgevangen in een mestgrup en van daaruit werd het land bemest.

Aan esthetische vormgeving werd door de boerentimmerlieden ook gedacht. Zo ontstonden de dakcombinaties van riet en gebakken pannen en de muurcombinaties van eikenhout en bakstenen, het zogenaamde vakwerk. De boerderijen werden verder gekenmerkt door langwerpige ramen in de voorgevel met daarin kleine ruitjes. De woning werd afgewerkt met een houten gevel met daarbovenop het gevelteken. Dat gevelteken tenslotte gaf uiting aan de Rooms Katholieke gevoelens in deze streek. Diverse christelijke symbolen zijn daarin te herkennen: het kruis (het lijden van Christus), het zonnewiel (Christus, licht der wereld), de miskelk (het laatste avondmaal) de maansikkel (maagd Maria) en het ei (de wederopstanding). Het maalkruis in het gevelteken heeft een meer Germaanse oorsprong, het biedt bescherming tegen donder en bliksem.

Erve Effink.

Erve Effink, thans Dierink, behoorde in 1323 toe aan het huis Almelo. In 1546 wordt hij als gewahrde genoemd. Het onder architectuur gebouwde woonhuis is vrij nieuw maar daar tegenover staan twee gerestaureerde

schuren uit de vorige eeuw. De ene schuur met "deurreed" en een grote oversteek is een wagenschuur, de ander was een schaapsschot en bevat een heidegevel.

Vervolg route

3. Huyerenseweg vervolgen (richting Tubbergen).
4. Op nummer 38 aan de Huyerenseweg treft u het tweede monument aan op het erf van de familie Wulferink.

Erve Wulferink.

De bewoners van dit erf zijn oorspronkelijk van adellijke afkomst en namen naast de gewaarden in de Marke Geesteren (een soort aandeelhouder) een bijzondere plaats in als vermogende boer. De naam Wulfert of Wulferdinck wordt tussen de dertiende en de negentiende eeuw diverse keren in oorkondes genoemd als schenker om niet en als krediet- verstrekker. De boerderij wordt nog altijd bewoond door de familie Wulferink. Het woonhuis is geheel vernieuwd, maar aan de overzijde van de weg staat een onder leiding van H. Meinders gerestaureerde schuur en bakhuis. Het bakhuis is van binnen nog geheel origineel, de steen is gedateerd op 1842.

Vervolg route
5. Huyerenseweg vervolgen (richting Tubbergen).
6. Eerste driesprong linksaf (Meyersweg).
7. Op nummer 23 aan de Meyersweg treft u het derde monument aan op het erf De Meyer.

Erve De Meyer.

De Hoff of de Meyer te Geesteren wordt voor het eerst genoemd in 1207 bij een schenking van de kerk te Ootmarsum aan het klooster te Weerselo, waarbij Jacobus de Gestern als getuige optrad. Een kleinkind van deze Jacobus werd door financiële nood gedwongen de Hof te verkopen aan de Heer van Almelo, maar hield de Hof in leen. Het werd het centrum van de Marke Geesteren. In 1730 wordt de Hoff te Geesteren beleend aan Steffen Meyer, als enige in Geesteren bezat hij drie wahren in de Marke Geesteren. In de 19^e eeuw werd Meyer Masselink en in de 20^e eeuw achtereenvolgens Hemmer en Haarhuis.

De boerderij bestaat uit drie componenten: Geloof, Hoop, Liefde. Het grootste gedeelte is nieuw of vernieuwd. Authentiek is de vakwerkschuur, met onder een zadeldakje aangebouwde paardenstal.

Vervolg route
8. Meyersweg vervolgen.
9. Bij kruispunt met Denekamperweg rechtsaf (fietspad).
10. Weg vervolgen tot rotonde.
11. Bij rotonde rechtsaf richting Tubbergen.
12. Na ongeveer 50 meter linksaf, u komt dan bij het vierde monument, de Grote Geesterse Molen.

De Grote Geesterse Molen.

Deze in 1867 door Gerard Masselink van boerderij "De Meier" gebouwde achtkantige bovenkruier wordt ook wel de Molen van Kienhuis genoemd ("Kienhuismöl"), naar de familie Kienhuis die de molen van 1900 tot 1995 drie generaties in bezit had.

De molen was de grootste van de 18 molens die Geesteren vroeger telde en deed dienst als korenmolen. Het is een zogenaamde "beltmolen". Men heeft veldmuren gemetseld, met daarin een doorvaart. Tegen de veldmuren en over de doorvaart is een berg zand opgeworpen, de bult of belt. Het hoogste punt van de belt ligt ca. 3,5 meter boven het maaiveld. De veldmuren steken 2 meter boven de belt uit. Het voordeel van een beltmolen is dat hij meer wind vangt en de boeren veilig met paard en wagen door de doorvaart konden rijden.

De romp en de kop van de molen zijn van hout, afgedekt met asfalt. De wieken zijn 23 meter lang.

De schuur naast de molen werd omstreeks 1920 gebouwd. Tot 1970 werd er brood gebakken door de familie Kienhuis in een eigen bakkerij aan de overkant van de weg, nu restaurant "De Korenmolen".

In 1995 werd de molen overgedragen aan de Stichting Grote Geesterse Molen. Na een ingrijpende restauratie werd de molen in 1997 heropend. Jan Jansen en Wim Ruiten bedienen de molen sinds 1982 als vrijwillige molenaars.

Vervolg route
13. Terug richting rotonde.
14. Bij rotonde richting Geesteren (Denekamperweg).
15. Eerste kruispunt rechtsaf (Booymansweg). Booymansweg vervolgen.
16. Op nummer 14 aan deze weg treft u het vijfde monument aan, erve Booyman (thans Ribhouse Texas).

Erve Booyman.

In 1336 wordt Booyman (toen Boojink) voor het eerst genoemd wegens een schenking aan de kapel te Tubbergen. Het erve Booyman was horig in de hof van Ootmarsum. Boojink was ook een van de 16 gewarlden in de marke Geesteren, hij bezat twee wahren. Als zodanig werd hij in 1546 in het Markeboek opgetekend. Zijn naam herinnert aan de functie die hij eens had om de bevelen van de landsheer door te geven: bode.

De boerderij is omstreeks 1750 opgetrokken. De boaven- kamer is er iets later geheel uit baksteen tegenaan gemetseld, het bevat een steen met het jaartal 1779. Onder leiding van architect V. Vlaanderen is met hulp van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg de boerderij geheel gerestaureerd.

De familie Beernink heeft als laatst boer erve Booyman bewoond. Thans is Ribouse Texas erin gevestigd.

Vervolg route
17. Booymansweg vervolgen.
18. Bij driesprong rechtsaf (Schotboersweg).
19. Aan de Schotboersweg 7 treft u de voormalige boerderij aan van erve Schollink (thans bouwkundigbureau E. Meinders).

Erve Schollink.

De oude boerderij Schollink was een bouwval geworden voordat architect H. Meinders besloot het tot de grond toe af te breken en enkele honderden meters verderop geheel opnieuw op te bouwen in een landelijk gebied net buiten Geesteren. Helaas is het dorp nu tot op enkele tientallen meters genaderd. De boavenkamer van deze schitterend gerestaureerde boerderij is oorspronkelijk bijna 200 jaar oud.

Vervolg route

20. Schotboersweg vervolgen.
21. Bij driesprong met Langeveenseweg rechtsaf.
22. Na ongeveer 100 meter linksaf (Vermolenweg).
23. Vermolenweg steeds blijven vervolgen
24. Achter het bruggetje treft u aan de Vermolenweg 24 een schaapskooi aan op het voormalige erve Eversboer (thans Dijkhuis).

Erve Eversboer.

Aan de Vermolenweg 24, tegenover de plek waar tot 1930 eeuwenlang een olie-watermolen stond, ligt erve Eversboer. Dit erf, dat later in het bezit kwam van de familieDijkhuis, heeft nog twee, enigszins vervallen schuren, waarvan het achterste bijzonder fraai is. Dit "schoapschot" is omstreeks 1840 gebouwd, toen er in dit deel van Geesteren nog zeker 1000 schapen voorkwamen op de talrijke heidevelden.

De schaapskooi is 12 meter breed en 5,5 meter lang. Vanwege de ligging aan de weg is een bijzondere vormgeving ontstaan, waarbij twee deurpartijen toegang verleenden aan de schapen. Het geheel is in vakwerk opgetrokken met vlechtwerk van heide boven het opgaande muurwerk. Dit is in noordoost Twente meestal stro, maar in Geesteren is dit vaker heide geweest.

Het aantrekkelijke gebouw bezat rond 1900 nog een strodak. Zeldzaam is ook de één-beukige opzet van deze schaapskooi .

Vervolg route
25. Vermolenweg vervolgen.
26. Na ijzeren brug eerste weg linksaf (Bragersweg).
27. Bragersweg vervolgen.
28. Na ijzeren brug eerste weg linksaf (Bragersweg).
29. Het volgende monument treft u aan bij de eerste boerderij (huisnummer 12) die u tegenkomt, erve De Brager.

Erve De Brager.

Dit erf kent geen vroege vermelding in het Markeboek. Het ligt aan de rand van het vroegere heideveld, ver weg van de essen waar de oudste erven gelegen zijn. Het geheel is gerestaureerd: het woonhuis met boavenkamer en del, de bakspieker, de schuur voor de niendeur, het schoapshot en de bouwschuur met deurreed. Zelfs de betonnen straatweg is eventjes onderbroken door klinkers. De in de het stukje 'Bouwstijlen boerderijen in Twente' vermelde bouwelementen zijn alle terug te vinden. De huidige bewoner is de familie Busscher.

Vervolg route
30. Bragersweg vervolgen.
31. Bij driesprong linksaf (Vinckenweg).
32. Bij eerste kruising rechtsaf (Breemhaarsweg).
33. Voorrangsweg (Vriezenveenseweg) oversteken (uitkijken).
34. Delmaweg.
35. Bij driesprong met Geesterseveldweg linksaf (verhard fietspad volgen).
36. Voorrangsweg (Haarbrinksweg) oversteken (uitkijken).
37. Aan uw rechterhand ziet u op nummer 39 het volgende monument, het kruidenierswinkeltje van „Bosman". Op de winkelruit kunt u lezen dat de familienaam „Oude Nijhuis" is.

Het winkeltje van Bosman.

Jan Oude Nijhuis (1902-1961), wiens bijnaam "Bosman" luidde, bouwde in 1932 een woonhuis met winkel aan de Haarbrinks- weg. In de winkel werden kruidenierswaren verkocht, maar ook tal van andere artikelen, variërend van garen tot klompen en van steenkolen tot hoofdpijnpoeders.

Het interieur van de winkel is sinds 1932 niet of nauwelijks veranderd. De houten schappen en laden, de stenen vloer, de glas-in-lood ramen en de toonbank ademen de sfeer van vooroorlogse tijd. De winkel is nog steeds in gebruik en 1 à 2 dagen per week bezorgt Jan Oude Nijhuis jr. boodschappen op bestelling aan huis. In 1932 ging dat met een bakfiets, later met paard en wagen en sinds de jaren 60 met de auto. Ook weduwe J.A. Oude Nijhuis-Vennegoor bedient nog regelmatig in de winkel.

De winkel is echter al lang niet meer toereikend als inkomstenbron. Jan en zijn broer Theo hebben een eveneens in het pand gevestigde veevoederhandel, "Gebr. Oude Nijhuis". Toch zijn er boven de winkel nog steeds klompen te koop. Vroeger werden die gemaakt door klompenmaker Nieuwmeijer aan de Vriezenveenseweg. Ook steenkolen kunnen er nog steeds gekocht worden.

Vervolg route
38. Terug naar het fietspad.
39. Haarbrinksweg vervolgen richting Geesteren.
40. Op de rotonde rechtdoor.
41. Na de rotonde 1° staat links (Kotmanstraat).
42. Bij driesprong met Vriezenveenseweg rechtsaf.
43. Na ongeveer 100 meter linksaf (Kampboerlaan).
44. Hier treft u het volgende monument aan, erve Kampboer.

Erve Kampboer .

De oudste vermelding van de bewoners van erve Kampboer treffen we aan op de lijst van de volkstelling uit het jaar 1748. Als bewoners van erve Kampboer worden genoemd Jan Kamphuis en zijn vrouw Maria. De boerderij staat dan overdwars achter het huidige Erve Kampboer, op de plaats waar de molensteinen staan die afkomstig zijn van de olie- en watermolen de Vermolen. In 1850 is de boerderij afgebroken en opnieuw opgebouwd op de plaats waar die nu nog staat. Door deze verplaatsing was men in staat om een stuk aan de boerderij te bouwen. Tevens werd het lös hoes omgebouwd met een scheiding van vee en woonruimte. In 1960 is er een nieuw woonhuis voor de boerderij gebouwd. In 1972 heeft de gemeente de boerderij gekocht en deze vervolgens door verkocht aan de stichting Erve Kampboer. Na een grondige verbouwing fungeert erve Kampboer sindsdien als dorpshuis.

Vervolg route
45. Kampboerlaan vervolgen (erve Kampboer links laten liggen).
46. Bij driesprong met Langeveenseweg rechtsaf.
47. Aan de driesprong Langeveenseweg/Dorpsstraat treft u 2 monumenten aan, nl. recht voor u het pand van de dames Kock (thans Silderhuis) en de St. Pancratiuskerk aan uw rechterhand..

Het pand van de dames Kock.

Dit winkel-woonhuis werd in 1926 ontworpen door architect Wiechers uit Harbrinkhoek. De opdrachtgevers waren de zes ongetrouwde zusters Kock, die in Geesteren bekend stonden als "Luuk's vrouwleu", naar hun grootvader Lucas Kock.

Het pand is een gaaf voorbeeld van een woonhuis-winkel met architectuurhistorische waarde vanwege het expressieve baksteen gebruik en fraaie detaillering. De hoeken van het grote pand zijn voorzien van siermetselwerk. Door de beeld bepalende situering dicht langs de straat middenin de dorpskern, is het pand ook stedenbouwkundig van belang.

Van de zes zusters waren er drie onderwijzers. In het pand dreven de gezusters Kock tot 1963 een winkel in kruidenierswaren en drogisterijartikelen. Sinds 1976 is het pand in het bezit van de familie Silderhuis en heeft het weer (op nummer 43) een winkelbestemming gekregen.

De St. Pancratiuskerk.

Deze neo-gotische kerk werd samen met de pastorie in 1925-1926 gebouwd volgens een ontwerp van J. Stuyt, onder de architectuur van Th. Elsberg. Pastoor J. de Graaff gaf opdracht. De kerk kwam in de plaats van de in 1820 gebouwde kerk die aan de overkant van de weg stond, waar zich nu de winkel van Elferink bevindt. De huidige kerk werd gebouwd in de fraai aangelegde tuin van de vroegere pastorie, in de volksmond "De Aanleg" genoemd.

De kerk is een pseudo-basiliek op kruisvormige plattegrond met vijfzijdig gesloten dwarsschip en driezijdige koorsluiting. Stuyt en Elsberg behoorden tot de zgn. "Delftse School" van architecten in de jaren twintig. Ze kenmerkte zich door baksteenbouw, soberheid en strakke lijn. Links van de voorgevel staat de 40 meter hoge kerktoren met uurwerken, galmborden en hoge spits met koperen pijnappel en weerhaan. Aan de rechterzijde een kapel met vijfzijdige kap.

Kerk en pastorie vormen een rooms-katholiek centrum in het dorp Geesteren, fraai gesitueerd aan een vierspoor van wegen midden in de dorpskern. De kerk heeft 800 zitplaatsen en werd op 21 september 1926 geconsacreerd door Mgr. Van der Wetering, aartsbisschop van Utrecht.

Toevoeging: in 2002-2003 heeft een grootscheepse restauratie plaats gevonden.

Vervolg route
48. Bij driesprong Langeveenseweg/Dorpsstraat linksaf (richting Tubbergen).
49. Bij driesprong (schilder Hemmer) rechtsaf (Huyereuseweg).
50. Het laatste monument van de route staat aan de Huyereuseweg 46, erve Hamer.

Erve Hamer.

Hamer (Hamerinck) werd als boerenerf het laatst bewoond door de familie Oliemulder, daarna kwam het in handen van de plaatselijke veearts Pol die het doorverkocht aan zijn opvolger Bruggink. Pol liet het met steun van de Monumentenzorg geheel restaureren en we zien nu een goed voorbeeld van een Saksische boerderij uit de vorige eeuw. De boavenkamer met het gezicht naar de Huyereuseweg is omstreeks 1800 gebouwd. De oudste vermelding van de Hamer is van 1381 in het leenregister van de bisschop van Utrecht. Hamerinck was ook een van de gewaerden in de Marke Geesteren en behoorde aan de ridderlijke Duitse Orde te Ootmarsum.

Vervolg route
51. Huyerenseweg vervolgen tot eind-/beginpunt.
52. Erve Effink, eindpunt van de route.